

Leesbevordering voor basis- en voortgezet onderwijs

Stichting Lezen, als landelijke organisatie actief om het plezier in lezen te bevorderen, ondersteunt met name projecten om het lezen in de leeftijdsgroep 0-18 jaar te bevorderen. Dit artikel geeft een – overigens niet uitputtend – overzicht van de projecten die in de loop der tijd zijn ontwikkeld voor het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs.

Boekm@il

Met Boekm@il worden kinderen van groep 7 en 8 van de basisschool gestimuleerd om spelenderwijs hun gedachten over een boek zorgvuldig te formuleren. Het aantal scholen dat als groep Boekm@il wil gaan uitvoeren, mag niet groter zijn dan acht. In een eerste bijeenkomst, waarbij leerkrachten, jeugdbibliothecarissen en medewerkers van een schoolbegeleidingsdienst aanwezig zijn, worden praktische zaken geregeld en afspraken gemaakt. De jeugdbibliothecaris selecteert tien titels voor groep 7 en tien voor groep 8, waarbij rekening wordt gehouden met het leesniveau van de leerlingen. De leerkracht presenteert de gekozen boeken om de leerlingen een beeld te geven en enthousiast te maken. Voor een leerling zijn definitieve oordeel over het boek gaat mailen, wordt het eerst geprint om deze te controleren. Per week stuurt een school minimaal één e-mail. Een bericht dat wordt ontvangen van een andere school, wordt in de klas besproken. Vervolgens wordt afgesproken wie het bericht beantwoordt. Behalve het bevorderen van het leesplezier worden nog meer doelen bereikt: het levert een bijdrage aan de lees- en schrijfvaardigheid en leerlingen leren op een zinvolle manier e-mailen. Ook geeft Boekm@il een impuls aan de schoolbibliotheek en de samenwerking tussen de school en de bibliotheek.

Voor meer informatie: Onderwijskundig Adviesbureau Opsterland 0512-386377 of oabopsterland@cybercomm.nl of OAC Overijssel 0521-537400 of info@steenwijk.oac-net.nl.

De Gouden Muis

De Gouden Muis is een internetproject voor kinderen tussen de tien en vijftien jaar. Omdat zowel op school als thuis met De Gouden Muis kan worden meegedaan, kunnen zowel leerkrachten als ouders betrokkenen zijn. Het chatten met een lievelingsauteur via de website (www.goudenmuis.nl) is de kern van het project. Iedere maand staat een andere schrijver centraal. Niet alleen informatie over de boeken, ook feiten over de schrijver zelf zijn er te vinden: hoe hij of zij schrijver is geworden, het lievelingseten, de kleur van ogen en haar en het favoriete dier. Kortom, informatie die bruikbaar is voor een werkstuk over de schrijver. Alle informatie wordt bewaard in het Gouden Muis-archief. Bezoekers van de site maken tien keer per jaar kans op de Zilveren Muis; de inzender van de leukste, origineelste of meest verrassende reactie krijgt aan het einde van het jaar De Gouden Muis. In de zomermaanden is er geen schrijver van de maand, dan krijgen kinderen de kans om samen met een schrijver een verhaal te maken. De auteur begint, kinderen schrijven een vervolg en mailen dat naar de auteur. Die kiest een vervolghoofdstuk en zo wordt het verhaal steeds langer.

Voor meer informatie: www.goudenmuis.nl of VXCcompany 035-5390909.

De Gouden @penstaart

Doel van dit project is de kwaliteit van multimediacproducten voor kinderen te verbeteren, het gebruik ervan op scholen te stimuleren en het leesplezier te vergroten. Daarnaast worden kinderen serieus genomen in hun oordeel over nieuwe media.

De Gouden @penstaart wordt toegekend aan de beste cd-rom of website voor kinderen. Leerlingen uit de hoogste groepen van het basisonderwijs geven hun mening over de vorm en de inhoud van – voor hen geselecteerde – nieuwe mediaproducten. De beste sites en cd-roms worden onderscheiden met de Gouden @penstaart. In dit project werken basisscholen, vakgroepen ICT en Nederlands van pabo's, boekhandels, bibliotheken, uitgevers en de

makers van nieuwe mediaproducten samen. Zo zorgen de pabo's voor een lesbrieftje voor het basisonderwijs, met didactische informatie over media-educatie en het gebruik van de computer. Twaalf pabo's in twaalf provincies nodigen de basisschooljury's uit. Uit de voorselectie, die door pabo-studenten is gemaakt, maakt de jury een shortlist aan de hand van criteria als: herkenbaarheid, verhalend karakter, leesbaarheid, interactie, samenspel, ontwerp en compositie.

Tot nu toe kwamen leerlingen van groep 8 van drie basisscholen in Amsterdam – de plaats van huisvesting van de initiatiefnemer – een dag bijeen om uit de genomineerde titels de beste te kiezen. Voor volgende edities verandert een aantal zaken: enerzijds worden ook kinderen betrokken bij de voorselectie en anderzijds vervalt de landelijke slotdag en wordt meer publiciteit gegeven aan de beste sites en cd-roms. *Voor meer informatie: Maatschappij voor Oude en Nieuwe Media (Sander Hooreman) 020-5579898.*

De Nationale Voorleesdag

De Nationale Voorleesdag is in het leven geroepen om een breed publiek ervan te overtuigen dat voorlezen in meerdere opzichten leuk, leerzaam en belangrijk is.

Dit jaarlijks terugkerend voorleesproject bestaat uit de voorleesdag, voorleeswedstrijden en –ontbijten. De strijd van de voorleeswedstrijd richt zich op groep 7 en 8 van de basisschool. Aan de wedstrijden die vooraf plaatsvinden op de scholen mogen alle leerlingen die kunnen lezen, meedoen. Scholen kunnen meedoen door het aanvragen van een gratis voorleespakket, waarin een spelregelboek, met daarin een juryformulier, twee affiches, een oorkonde en een t-shirt voor de schoolkampioen zitten. Deze pakketten worden in september op de scholen ontvangen; de schoolronden vinden in oktober en november plaats. In de periode februari-maart worden in de bibliotheken de kwartfinales gehouden. In april vinden de provinciale halve finales plaats met als afsluiting de finale tijdens de Nationale Voorleesdag in mei. Daar wordt uit de twaalf kandidaten de Nationale Voorlees-kampioen gekozen.

Tijdens het Nationale Voorleesontbijt, dat op de Voorleesdag wordt gehouden in kindercentra, op scholen en in bibliotheken, leest een bekende of minder bekende Nederlander voor. Om deze

ontbijten goed te laten verlopen is een speciale Organisatiewijzer voor basisscholen en een voor peuterspeelzalen en kinderdagverblijven ontwikkeld.

Voor meer informatie: Stichting Lezen (Marieke van Dormolen) 020-6230566.

De Nederlandse Kinderjury

Deze jury beoogt zoveel mogelijk kinderen in de leeftijdsgroep van zes tot twaalf jaar kennis te laten nemen van het nieuwe aanbod van kinderboeken en hen aan te zetten tot kritisch lezen. Er is een onderverdeling gemaakt in de leeftijdscategorieën 6-9 jaar en 10-12 jaar. De Kinderjury wordt vanaf 1988 jaarlijks georganiseerd. Vele duizenden kinderen geven via een stemformulier of de website (www.kinderjury.nl) hun oordeel over een recent verschenen boek. Deze formulieren worden verspreid via school, boekhandel en bibliotheek.

Scholen kunnen meedoen aan de Kinderjury door een pakket aan te vragen. Dat bestaat uit een docentenhandleiding, jurylidpasjes met leestips, stemformulieren, stemoproepaffiches, een boekenlijst en jurylidpenningen. De stemperiode duurt van 1 februari tot 1 mei; in die tijd is het de bedoeling dat kinderen zoveel mogelijk hun oordeel geven over boeken die in het afgelopen jaar zijn verschenen. Na 1 mei worden alle stemmen geteld en per leeftijdscategorie worden de vijf meest genoemde boeken genomineerd voor de prijs van de Nederlandse Kinderjury. Deze tien nominaties krijgen de vermelding 'Getipt voor de Nederlandse Kinderjury'. De twee boeken die als meest favoriete uit de bus komen, worden bekroond met de Prijs van de Nederlandse Kinderjury.

Voor meer informatie: CPNB (Agnes Vogt) 020-6264971.

Fantasia

Fantasia is een gestructureerde aanpak voor leesbevordering in de hele school, met de bedoeling de leesfrequentie, leesprestaties en leesmotivatie te bevorderen, dit zowel op school als thuis. Andere intermediairs (ouders, bibliotheek en boekhandel) spelen een essentiële rol in de leesontwikkeling van kinderen. Voor gemeenten betekent Fantasia een invulling voor het lokale onderwijsbeleid. Binnen de structuur van Fantasia namelijk kunnen bestaande en

nieuwe leesbevorderingsactiviteiten plaatsvinden. Voor de school betekent werken met Fantasia dat elke groep twee uur per week aan leesbevordering doet, waarbij Fantasia- en andere materialen worden gebruikt. De Fantasia-materialen bestaan onder meer uit het Fantasia-boek, de Fantasia-kopie, Fantasia-boxen (met boekjes), een handleiding voor leerkrachten en een begeleidersboek voor bibliotheken en onderwijsbegeleidingsdiensten. Gemeenten kunnen in aanmerking komen voor financiering in het kader van lokaal onderwijsbeleid. De bibliotheek en onderwijsbegeleidingsdienst zorgen dan voor inhoudelijke ondersteuning. Een paar keer per jaar vindt er het zogenaamde Boekoverleg plaats, waarbij de leescoördinatoren van de scholen, medewerkers van de bibliotheek, boekhandel en gemeenten werkafspraken maken en activiteiten op elkaar afstemmen.

In de regio Rotterdam zijn goede ervaringen opgedaan met het project Lang zullen we lezen. Alle 24 basisscholen in de deelgemeente Kralingen-Crooswijk namen van meet af aan deel in een netwerk met andere instellingen. Lang zullen we lezen breidt zich intussen uit naar andere scholen in en om Rotterdam en kent in hoofdlijnen veel overeenkomsten met Fantasia.

Voor meer informatie over Fantasia:

www.boekenpretfantasia.nl of NBLC 070-3090100.

Voor meer informatie over Lang zullen we lezen:

CED (Constance Abelsma) 010-4071599.

Fringo

Fringo, de naam suggereert het al, is een spel gebaseerd op het aloude bingo. Fringo beoogt leerlingen op een speelse manier in aanraking te brengen met veel teksten, waardoor ze meer kennis krijgen van jeugdliteratuur, gedichten, jeugdtijdschriften en informatieve jeugdboeken. Het spel is ontwikkeld voor groep 5 en 6 van de basisschool. Er is een speciale Friese versie ontwikkeld, die bestemd is voor groep 7 en 8. Het spel neemt vijf weken in beslag; van begin januari tot kort voor de voorjaarsvakantie. In die periode van vijf weken (25 dagen) trekken de leerlingen elke dag een balletje uit de Fringo-molen en voeren ze een van de gevarieerde opdrachten uit die bij het betreffende getal hoort. Als de opdracht goed is uitgevoerd, strepen zij het cijfer door op de grote Fringo-kaart (te vergelijken met een bingokaart). De

groep die het eerste zijn kaart vol heeft (in elke provincie één), krijgt een slagroomtaart. De drie snelste klassen van Nederland krijgen ook nog een boekenpakket cadeau.

Het Fringo-concept is eenvoudig en neemt ongeveer tien minuten per dag in beslag. De docentenhandleiding is kort (2 pagina's) en het vraagt weinig voorbereidingstijd van de leerkracht.

Voor meer informatie : CPS (Aviva Okhuijzen) 033-4534343 of voor de Friese versie GCO (Jelle Bangma) 058-2843434.

Leespiramide

Dit speurdersspel daagt kinderen uit tot lezen. Het is bedoeld voor groep 7 en 8 van de basisschool. Zij lezen in groepjes van vijf een dertigtal boeken (zes boeken per leerling) in korte tijd. Deze boeken worden thuis gelezen. Het doel van het spel is het vinden van het zogenaamde piramideboek. Als kinderen dat boek hebben gevonden, maken ze kans om met de hele klas op een aantrekkelijke locatie op zoek te gaan naar de schat. Het spel valt uiteen in zes rondes die elk veertien dagen duren. De kinderen kiezen in iedere ronde van het spel een boek en lezen dat individueel thuis. Na twee weken worden enkele vragen beantwoord; deze vragen geven in grote lijnen aan wat er in het boek gebeurt. Als de vragen zijn beantwoord, krijgen de kinderen een aanwijzing over het 'piramideboek'.

De tijdsinvestering bedraagt een lesuur per veertien dagen; dan worden de vragen beantwoord en nieuwe boeken gekozen. Met Leespiramide ontdekken de leerlingen dat lezen

ook een aangename vorm van vrijetijdsbesteding is. De dertig boeken uit het pakket behouden de scholen na afloop. Naast de boeken is Leespiramide voorzien van een handleiding en werkbladen.

Meer informatie: CPS (Aviva Okhuijzen) 033-4534343.

Lezen gaat voor

Dit project wijkt af van beide voorgaande projecten door de structurele en – bij voorkeur – schoolbrede aanpak. Bij Lezen gaat voor staat het praten over boeken centraal, van groep 1 tot en met groep 8. Door regelmatig leeservaringen uit te wisselen, kritische vragen te leren stellen en te leren formuleren wat je in een boek heeft geraakt, stimuleren leerlingen elkaar om nieuwe boeken te lezen. De leerkracht stuurt in dit proces niet de discussie, maar stelt telkens nieuwe open vragen om het gesprek te laten voortgaan. Een hulpmiddel bij dat gesprek is de Draai-denk-durf-schijf (vergelijkbaar met die van pim-pam-pet) die op verschillende niveaus allerhande open vragen stelt.

In een teamtraining van twee dagdelen wordt Lezen gaat voor ingevoerd op school, bij voorkeur teambreed, maar alleen de leerkrachten van de onder-, midden- of bovenbouw is ook mogelijk.

Daarna staan enkele scholingsbijeenkomsten op het programma, waarbij typische Lezen gaat voor-thema's aan de orde komen als: 'vertellen met het theatervertelkastje', 'reageren op en delen van ervaringen', 'grasduinen en selecteren' en 'filosoferen met kinderen'.

Het project is ontwikkeld door drie centra voor kunsteducatie, die naast de disciplines dans, beeldende kunst, muziek, drama en audiovisuele kunst nadrukkelijk aandacht willen schenken aan literaire kunst.

Voor meer informatie: Het Koorenhuis (Irene Bakker) 070-3422731.

A new wave

A new wave is een onderwijsvernieuwend methodiek, die de lees- en schrijfmotivatie bevordert alsmede het effectief en motiverend begrijpend en studerend leesonderwijs. Niet alleen in de lessen lezen en schrijven, maar alle vakken maken gebruik van de voordelen die A new wave biedt. De methodiek vervangt niet de

gebruikte methoden, maar vormt daarop een aanvulling. Kern van A new wave vormen de leer- en leesstrategieën en het project als geheel valt in twee delen uiteen.

Het eerste deel, 'stimulerend lees- en schrijfonderwijs', ondersteunt leerkrachten die op zoek zijn naar een alternatief voor technisch lezen in niveaugroepen en helpt hen bij de overstap naar een andere vorm van leesonderwijs. Wanneer schoolbreed wordt gekozen voor A new wave, bestaat de mogelijkheid van scholing en coaching. In het tweede deel, 'werken in onderzoeksgroepen' worden lees-, schrijf- en zaakvakonderwijs geïntegreerd, met als achterliggende gedachte dat wat leerlingen lezen interessant moet zijn. Door langere tijd aan een onderwerp te werken, wordt de motivatie verhoogd en verschillende denk- en leesstrategieën geoefend.

Op dit moment vindt de instructie van onderwijsbegeleidingsdiensten door het Expertisecentrum Nederlands plaats, in het bijzonder van A new wave. Scholen kunnen inmiddels gebruikmaken van het ontwikkelde materiaal.

Voor meer informatie: Expertisecentrum Nederlands 024-3615624.

Schrijvers op school

Zowel voor scholen voor basis- als voortgezet onderwijs bemiddelt Stichting Schrijvers School Samenleving (SSS) bij het uitnodigen van een auteur op school. SSS adviseert zowel schriftelijk als telefonisch (en binnenkort ook via internet) en geeft informatie over de keuze van auteurs voor bepaalde schooltypen en klassenniveaus. SSS geeft adviezen over thema's en over een adequate voorbereiding van het auteursbezoek. Daar valt of staat immers het succes van het bezoek mee.

De stichting handelt de afspraken tussen de school en de auteur af en kan in veel gevallen een deel van het auteurshonorarium financieren.

SSS heeft twee brochures, een met informatie over auteurs van kinder- en jeugdboeken en een met informatie over auteurs van volwassenen literatuur. Deze kunnen helpen bij het kiezen van een schrijver. Schrijversbezoeken kunnen op maat plaatsvinden, los van acties of bijzondere campagnes zoals de (kinder)boekenweek of de Jonge Jury. Maar ze kunnen daar natuurlijk wel aan verbonden worden. Een auteur op school

biedt verschillende mogelijkheden tot inpassing in en aansluiting bij het onderwijsprogramma Nederlands en/of CKV.

Voor meer informatie: Stichting Schrijver School Samenleving 020-6234923.

Doe Maar Dicht Maar

Stichting Doe Maar Dicht Maar stelt zich ten doel de belangstelling voor het lezen en schrijven van poëzie bij jongeren te stimuleren. Ieder jaar wordt daartoe een dichtwedstrijd georganiseerd. Er worden twee leeftijdscategorieën onderscheiden: 12-15 jaar en 16-18 jaar. Ter voorbereiding verzorgt de stichting lesmateriaal over poëzie voor alle klassen en schooltypen van het voortgezet onderwijs, bedoeld voor de lessen Nederlands. Leerlingen kunnen zelf schriftelijk of via e-mail een wedstrijdformulier aanvragen en daarmee maximaal drie (zelf geschreven) gedichten insturen. De wedstrijd sluit eind januari. Een deskundige jury maakt een selectie van de gedichten; deze worden gepubliceerd in de Doe Maar Dicht Maar-bundel. Ter afsluiting wordt in de stadsschouwburg van Groningen tegen het einde van het schooljaar een feestelijk poëziefestival georganiseerd, waar zowel professionele dichters als scholieren, wier gedichten zijn geselecteerd, hun gedichten voordragen.

Voor meer informatie: Doe Maar Dicht Maar 050-3138433.

De Jonge Jury

De Jonge Jury is een landelijke actie voor leerlingen in de basisvorming, georganiseerd door de CPNB en het NBLC. De stichting Schrijvers School Samenleving maakt bij de Jonge Jury een handleiding voor de docenten Nederlands. Deze Handleiding voor het Onderwijs maakt deel uit van een lespakket, waarin ook stembiljetten en de S.Y.P.R.A.B.-gids. Deze kleurrijke brochure, die jaarlijks in augustus verschijnt en verspreid wordt via de boekhandel, geeft een overzicht van recent uitgegeven boeken voor de doelgroep 12-15 jaar. Behalve informatie over de boeken, zijn ook foto's opgenomen van jongeren die hun favoriete boek aanprijzen.

De handleiding bevat tal van tips over hoe met de Jonge Jury gewerkt kan worden en er worden bij 30 boeken lessuggesties gegeven; aan de hand van opdrachten bij fragmenten uit jeugdboeken

krijgen de leerlingen inzicht in jeugdliteratuur. Ook leren zij hun leeservaringen onder woorden brengen.

Al dan niet binnen het onderwijsverband kunnen kinderen van 12-15 jaar via een persoonlijk stembiljet hun voorkeur uitspreken voor het mooiste boek dat de afgelopen twee jaar is verschenen.

De Jonge Jury wordt georganiseerd door de CPNB in samenwerking met het NBLC en SSS. *Voor meer informatie: CPNB (Agnes Vogt) 020-6264971.*

Dag van de literatuur

Om het jaar organiseert stichting Bulkboek de Dag van de Literatuur (het andere jaar wordt voor docenten de Dag van het Literatuur-onderwijs georganiseerd). Deze grote manifestatie – die de laatste jaren in De Doelen in Rotterdam plaatsvindt – vindt rond de Boekenweek plaats en staat geheel in het teken van de literatuur. Auteurs worden geïnterviewd, er vinden workshops en optredens plaats en er worden films vertoond, die zijn gemaakt naar aanleiding van boeken en diverse andere activiteiten.

Informatie: Stichting Bulkboek 020-6279549.

Bazar

Voor het vmbo heeft Stichting Lezen in samenwerking met Sardes een pakket ontwikkeld op basis van ruim vijftientwintig reeds bestaande leesbevorderingsprojecten voor alle leerjaren en de brede school. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de basisvariant, waar per leerjaar een aantal vergelijkbare projecten terugkeert, bijvoorbeeld lezen rond thema's, theater- en poëzieprojecten, lezen in relatie tot film en het lezen van non-fictie, en de uitgebreide variant, waarin alle projecten zijn verzameld en waarbij structureel een uur per week het lezen wordt bevorderd. De projecten zijn uitgewerkt in concrete lessen, die helder zijn beschreven en voorzien van leerlingenbladen. Ook is voorzien in een website, voor zowel leerlingen, als docenten als bibliothecarissen. Bazar is vanaf november 2001 beschikbaar.

Voor meer informatie over het pakket: Partners (de uitgever) 010-4071563 en over de inhoud Sardes (Kees Broekhof) 030-2326200.